Вишнівська школа — найкраща на цілий район, бо попечителькою в їй була багата й щедра пані Олександра Андріївна. Всі на селі сподівалися, що в таку школу не пришлють абиякого вчителя, і коли по селу промайнула чутка, що новий учитель вже приїхав, того ж таки вечора в школу нашилося десятків із півтора цікавих. Новий учитель, Яків Малинка, гнучкий широкоплечистий хлопець з добродушним трохи подзюбаним обличчям, вподобався людям. Прислали його прямо з шкільної парти, й через те од його вихрястого чуба й навіть од кожної складочки одежі так і несло ще веселою, вахлакуватою бурсою. Тільки прибув він у село, повиймав та порозкладав у своїй кватирі книжки, камертони та всякі партитури — зразу закипіла робота. В класі вечорами загули співи, загомоніли святами під школою чоловіки, по хатах пішли ходити новенькі книжечки.

За тиждень усе село знало вже нового вчителя. Сільська молодь марила ним, а поважні чоловіки казали:

— Молодий іще трохи, та нічого: оговтається — буде робити, як пани не з’їдять.

Навіть старенькому о. Якову прийшовся до душі веселий, бадьорий учитель.

— Зразу ж ідіть з візитом до Олександри Андріївни,— щиро радив він Малинці,— вона це дуже любить. Коли вподобаєтесь їй — ой добре ж вам буде.

Малинка подумав трохи, покрутив маленьким носом, якого товариші прозвали в школі "кнопкою", й спитав:

— А на якого дідька вона мені потрібна, ваша Олександра Андріївна?

Усі, хто був при цьому, аж руками на його замахали — і говорити, мовляв, нема чого: чи хочеш, чи не хочеш, а йти треба. Таке вже "заведеніє" тут.

Малинка мусив згодитись. Коли одного дня, одягшись у позичений в колеги, церковного вчителя, старенький сюртук, з празниковим виглядом виходив Малинка од батюшки по дорозі до панської економії, його аж геть за браму виряджала вся сім’я о. Якова. Всі підохочували молодого вчителя, давали йому поради, жартували, нагадуючи, що пані не зовсім ще стара і що душа в неї не з лопуцька.

Малинка червонів, осміхався, одмахувався рукою.

Перед воротьми економического саду Малинка попрощався з провожатими й бадьоро подався до панського будинку, стіни якого біліли між густими зеленими вітами.

На його дзвінок коло парадних дверей вийшла чепурненька дівчина-покоївка.

— Вам кого треба? — спитала вона, оглядаючи Малинку.

— Пані вдома?

— Вдома. Вам до пані?

— Так. Мені треба бачити пані.

Дівчина впустила Малинку в двері, потім ввела в якусь кімнату.

— Отут заждіть трохи, поки вийде пані,— промовила вона,— про вас як сказати?

— Скажіть, що я — учитель,— одказав Малинка, витираючи хусточкою лице.

Коли дівчина вийшла, він пройшовся по кімнаті, обдивився обстановку й почув себе сміливішим. Підійшов до низенької канапи, сів і ноги простягнув.

Тільки ж глянув на їх, швидко й полохливо підібрав: і без того куценькі штани тепер піднялися мало не до самих колін. Малинка пригнувся й став натягувати їх нижче; розправився, глянув — рукава сюртука збіглися до самих ліктів; поспішаючись, обсмикав рукава — ноги знову світять панчохами. Нагнувся — щось тріснуло на шиї. Схопився з місця, взявся рукою за манишку — галстук легенько опинився в його руці: защіпка на йому розірвалась, і не було надії начепити його знову. Холодний піт виступив у Малинки на чолі. Похапцем скрутив галстука, сунув у бокову кишеню, зірвав з грудей паперову манишку, хотів запхати в кишеню — не влазить; глянув сюди-туди й, пригнувшися, шпурнув нею під канапу. Трохи одлягло од серця. Пройшовся знову по кімнаті, підійшов до люстра, глянув — і сам назад одкинувся: в узенькому полинялому сюртуці, у вишиваній сорочці, з нестриженою кучмою на голові, червоний і спітнілий — він сам себе не впізнав у дорогому панському люстрі.

— Треба тікать! — промайнуло у його в голові.— Там як-небудь вибрешусь після...

Та тікать не було вже коли: Малинка й не постеріг, коли на дверях з’явилась постать середнього віку огрядної пані з випещеним гордовитим обличчям. Пані оглядала Малинку суворим поглядом, і піднята вгору брова її над одним оком виявляла здивування. Тільки Малинка зібрався, мимоволі закриваючи вишивану манишку рукою, щось промовити до неї, як вона зразу подалась назад, хряснула дверими й сховалась.

Малинка лупнув кілька раз очима перед зачиненими дверима.

"Чи розсердилась, чи що вкусило її?" — подумав.

"А може, вона що забула?" — рішив він трохи згодом і наважився підождати. Через який час двері знову одчинилися, і звідтіль вийшла тепер не поважна пані, а та ж чепурненька чорноока дівчина, що одчиняла йому двері. В руках вона тримала піднос.

— Пані питають — може, ви їсти хочете? — ласкаво посміхаючись, спитала вона Малинку.

— Ні, їсти я не хочу — я недавно обідав,— дивуючись, одмовив Малинка.— Я хотів був бачити пані.

— Пані не вийдуть, бо їм ніколи... А ось закусіть...

Дівчина простягнула перед Малинкою піднос, де стояла велика чарка горілки й шматок шинки. Лежав ще там нащось срібний семигривеник, але на його Малинка не звернув уваги.

Одну хвилину здалося йому, що тут щось не гаразд, коли ж дівчина стояла перед ним така веселенька, привітна...

— Не стісняйтеся — випийте,— прохала вона його, поблискуючи лукавими очицями й мило усміхаючись.

"Е, та що тут...— подумав Малинка,— дають, так пий, б’ють..." — і він узяв у руки чарку.

— За ваше...— усміхнувшись, кивнув він головою до дівчини й випив чарку.

— На здоров’ячко...— охоче одповіла та, привітно вклонившись.

— Перекажіть пожалуста пані,— закусюючи, казав він дівчині,— що в школі в неділю буде правитись молебінь перед початком учення, і ми з батюшкою просимо, щоб пані прибула на молебінь.

Дівчина здивовано глянула на його й повела плечима.

Коли, розстібнувши узький сюртук і виставивши лице й груди під свіже повітря, повертався Малинка додому, настрій прилинув до нього чудовий.

"Воно й краще, що вийшло так,— думав він собі,— як кажуть — і сіно ціле й кози ситі: і нудний візит одбув, і ніякої з пані мороки не мав..."

Минуло скілько днів, і Малинка, стурбований, поводячи кругом незрозуміло очима, сидів у кабінеті в інспектора. Підстаркуватий, сухий інспектор, з гостреньким носом і з обличчям старого лиса, пильно дивився на його допитливими жучками-очима.

— Так ви таки по правді не догадуєтесь, навіщо я вас так нагально викликав до себе? — питав він, не зводячи з Малинки очей.

Малинка здвигнув плечем і глянув на інспектора ясним, як рання роса, поглядом.

— Як ходили ви з візитом до попечительки — нічого такого не траплялось тоді?.. Не нагрубіянили ви їй?.. Може, під чаркою були?.. Кажіть по чистій совісті — ну помилилися раз... це буває: он кінь на чотирьох ногах, та й той спотикається.

— Та боже мене борони! — здивувався Малинка.— Я хоч і ходив до неї, та ні одного слова не промовив їй.

— Ну, розкажіть мені найдокладніше все, як там було — нічого не покривайте,— допитувався інспектор.

Малинка трохи помовчав, потім спокійно став переказувати. Інспектор, спершися рукою на стіл, мовчки слухав. Щодалі розповідав Малинка, ставало помітно, як інспектор починав нервуватися, терти собі руки.

— Ну, ну!..— нетерпляче підганяв він його.

Малинка розказував, як шанувала його дівчина горілкою.

— І ви випили?! — зірвавшись з місця, не своїм голосом закричав інспектор.

— Випив,— винувато одмовив той.

Інспектор дрібно забігав по кімнаті.

— Що ви наробили!.. Ви розумієте, що ви наробили? — розчервонівшись і хапаючись за голову, кричав інспектор.

Ви острамили себе, мене й усіх учителів. І де ви тільки жили на світі, де вас виховали такого! Ви ще й досі не розумієте? — спинився він перед здивованим і сконфуженим Малинкою.— Ви знаєте, за кого вона вас прийняла?

Інспектор скоренько пошарив у столі між паперами й витяг звідтіль якогось листа.

— Ось полюбуйтеся, що вона пише мені за вас! — пробігши очима скілько рядків, він став читати вголос: — "По крайней небрежности в его костюме, по манере держать себя, я не могла предположить в особе этого молодого человека нашего нового учителя. Принявши его за одного из тех опустившихся на дно особ, которые под видом бывших студентов, учителей и других интеллигентов попрошайничают по домам,

я соответствующим образом приняла его, чему он, по-видимому, нисколько не удивился".

Далі попечителька писала, що тепер їй незручно зустрічатися з цим учителем, і прохала інспектора перевести його як можна далі з вишнівської школи.

— Ну, тепер зрозуміли? — звернувся інспектор до Малинки.

По тому, як зашарілося лице у Малинки й як закліпали його очі, можна було бачити, що він зрозумів.

— Тепер я мушу вас звідсіль перевести — розумієте: мушу! — казав інспектор.— Попечителька дає гроші на школу, має велику руку в земстві,— і я не можу не вволити її прохання.

Ну, та ви дуже не горюйте,— казав він трохи згодом.— Друга школа буде трохи гірша за цю, проте...

Інспектор глянув на простувате лице Малинки.

— Вам самим буде там спокійніше. Там і візитів вам не буде кому робити. Я сам трохи помилився, посилаючи вас у Вишнівку,— добавив він стиха,— сюди треба тертого хлопця, чистячка, щоб умів ладити з панами, а ця пані, до всього, ще й з дуринкою трохи...

Вийшовши од інспектора, Малинка спинився за брамою й, чухаючи потилицю, довго дивився на передки своїх черевиків.